



Regional förvaltningsplan för vildsvin i Östergötland

Reviderad 2013-11-19

Vägledning för markägare, jordbrukare, jägare och allmänheten

Antagen av Viltförvaltningsdelegationen i Östergötlands län 2011-09-15,
reviderad 2013-11-19

Foto: Mia Kjällander, Annika Hedman, Länsstyrelsen Östergötland.

Inledning

Viltförvaltningsdelegationen i Östergötlands län har med ledning av Naturvårdsverkets nationella förvaltningsplan för vildsvin tagit fram en regional förvaltningsplan för Östergötlands län. Planens syfte är att ge jägare, markägare och lantbrukare och deras organisationer vägledning för den framtida förvaltningen av vildsvin i Östergötlands län.

Innehåll:

- Mål
- Kort historik
- Skador av vildsvin
- Kunskap och utbildning
- Förebyggande åtgärder mot vildsvinsskador
- Samverkan
- Arrendeavtal
- Jakt
- Rekommendationer om utfodring och åtel
- Riktlinjer för användning av särskilda jaktmedel
- Inventering och avskjutningsrapportering
- Information till allmänheten
- Förebyggande åtgärder vid olycksdrabbade vägar

Mål

Det långsiktiga målet för vildsvinsförvaltningen är att åstadkomma en kontrollerad population av vildsvin, anpassad till lokala förutsättningar. Förvaltningen ska genomsyras av ett adaptivt förhållningssätt, det vill säga att förvaltningen anpassas efter rådande förhållanden. Stammen ska hållas på en sådan nivå att lantbrukares val av gröda och produktion inte nämnvärt påverkas samt att vildsvinsolyckor i trafiken minimeras.

Kortsiktiga mål för 2013-2015 är

- att snarast reducera populationen av vildsvin för att minska skadeverkningarna i lantbruk och naturområden.
- att utfodringen upphör och endast åtling för effektiv jakt tillämpas.
- att vildsvinsolyckorna i trafiken minimeras.
- att öka kunskapsnivån hos jägare, lantbrukare och markägare samt stimulera till ökad samverkan.

Kort historik

De första vildsvinen vandrade tillsammans med kronhjort och rådjur in i Sverige efter den senaste nedisningen för cirka 8 500 år sedan, då det varmare klimatet medgav beskogning av främst ädellöv. För cirka 5 000 år sedan började människan hålla tamsvin och odla sin mark vilket resulterade i kraftig minskning av vildsvin i anslutning till jordbruksområden. Under 1600-talet utrotades vildsvinen i Sverige. 1723 återinfördes vildsvin till Öland som jaktbart vilt för kungligheter. Böndernas protester gjorde att vildsvinen åter utrotades i slutet av 1700-talet. Under 1800-talet och framåt förekom vildsvin i hägn i södra Sverige. 1942 rymde några svin som orsakade stora skador i jordbruket varför dessa utrotades. Vid mitten av 1970-talet rymde svin från hägn i Sörmland. Sannolikt släpptes det även ut och flyttades vildsvin och i mitten av 80-talet fanns fasta etableringar på flera platser. 1983 beslutade regeringen (1983:1122) att berörda

länsstyrelser skulle vidta de åtgärder som behövdes för att utrota stammarna av frilevande vildsvin. 1987 beslutade riksdagen att vildsvinet utgör en naturlig del av den svenska faunan.



Vildsvinsskador på slätteräng, Boxholms kommun.

Skador av vildsvin

Vildsvinen kan orsaka stora skador. Till skadeområden räknas trafik, lantbruk, värdefulla natur- och kulturmiljöer, trädgårdar och offentliga rekreationsytor. Skadorna kan i viss mån begränsas genom en väl anpassad förvaltning och samarbete över jaktlagsgränserna. För att bedöma den ekonomiska betydelsen vid skadeverkningar av vildsvin behövs tillförlitlig statistik. Trafikolyckor med vildsvin inblandade orsakar ofta stora materiella skador på fordon och personskador till höga kostnader.

Kostnader för skador i lantbruk har bland annat beräknats i Jordbruksverkets rapport "Vildsvin. Hur stora kostnader orsakar vildsvin inom jordbruket" där man granskat skador i Södermanlands län. Totalkostnaden för vildsvin i länet uppskattades 2009 till 17,3 miljoner kronor. I genomsnitt kostar vildsvinsskador 135 kronor/hektar och år. Utslaget endast på gårdar där skador registrerats är genomsnittet 279 kronor/hektar och år. I en annan fallstudie med fem gårdar i olika län redovisas kostnader på 180-962 kronor/hektar och år. Tar man hänsyn till att man valt bort särskilt värdefulla grödor kan kostnaden uppgå till 1 800 kronor/hektar och år. I marker med miljöstödd kan miljövärden försvinna varför ersättning kan avslås. I en studie av SLU 2012 "Kostnader att ha vildsvin på grödor i södra och mellersta Sverige konstateras att var femte lantbrukare i studieområdet har skador som uppgår till 18 % (ca 2 300 kr/ha) av total havre- och veteskörd. Smittorisen för tamsvin kan framförallt begränsa ekologisk produktion. En för hög

vildsvinspopulation ökar risken för sjukdomar och trikinförekomst vilket kan bli ett problem för folkhälsan liksom påverka avsättningsmöjligheterna negativt.

Kunskap och utbildning

För en god förvaltning av vildsvin behövs en ökad kunskap hos alla inblandade. Kunskap om vildsvinet som art, etisk jakt och förvaltning är viktiga inslag. Målgrupperna är främst lantbrukare, jägare och markägare. De olika intresseorganisationerna rekommenderas till informationsinsatser, seminarier och studiecirkel med såväl teoretisk som praktisk kunskap. Exempel kan vara studiebesök till lokala skadedrabbade lantbrukare och vildsvinshägn, föreläsningar av personer med erfarenhet av vildsvinsförvaltning vid större fastigheter eller vildsvinsskötselområden, och att tillvarata goda exempel där man tagit kontroll över vildsvinsstammen.

Förebyggande åtgärder mot vildsvinsskador

Att reducera stammen är det primära för att förebygga skador. Vid vildsvinsskador rekommenderas skydds jakt. Planering av skydds jaktinsatser kan lämpligen ske innan angrepp via lokala kontaktpersoner eller snarast efter första angreppet. Under skadekänsliga perioder bör hela jakttrycket koncentreras till skydds jakt. Det bör vara lugnt i skogen under de tider på året när jordbruksmark är särskilt utsatt för skador av vildsvin. Användning och placering av åtelplatser ska endast ske så att de fungerar avledande från skadekänsliga områden och för att underlätta jakten.

Vid skador på spannmål, majs och andra höga grödor kan jakten underlättas om lantbrukaren tar upp skjutgator på vändtegen när det första angreppet skett. Det innebär även ett minskat skydd för vildsvinet att behöva passera ett öppet område. Mobila jaktorn kan vara bra redskap för säker och effektiv jakt. El- och viltstängsel samt skrämselåtgärder kan vara nödvändiga alternativ. Vid tätortsnära problem med vildsvin bör angränsande jakträttsinnehavare informeras och vara behjälpliga i att minska antal djur mot tätorter och ta hänsyn till detta vid placering av åtelplatser. Allmänheten bör även informeras **att inte utfodra** vildsvin samt vara noggranna med hantering av hushållsavfall. Vid problem bör skydds jakt användas.

Samverkan

Om målen för länets vildsvinsförvaltning ska kunna uppnås krävs samverkan mellan lantbrukare, markägare och jägare. Lantbrukets och jägarnas organisationer uppmanas att ta lokala initiativ för att kraftigt öka samverkan mellan berörda parter. Förvaltning av vildsvin bör ske över stora områden, gärna inom befintliga älgskötsel- eller älgförvaltningsområden med tydlig markägarförankring. En plan för förvaltning i området behöver utarbetas. I planen bör man enas om en avskjutningsfilosofi, ta ställning till lämpliga och rimliga förebyggande åtgärder mot vildsvinsskador, samarbete med bevakning av åtelplatser, samt komma överens om maxinivåer för antal djur och skadetoleranser i området.

Lantbrukarna bör bidra med information kring eventuella problemområden. Jägarna är verktyget i förvaltningen och bör åta sig att verkställa de planer som tagits fram i samverkan med markägare/brukare. Jakt vid skadekänsliga områden bör prioriteras. Jägarorganisationerna och LRF bör ha en förteckning över lämpliga jägare som kan anlitas till skydds jakt. Denna förteckning är endast ämnad för skydds jaktinsatser. Man behöver som markägare bestämma sig för om man vill skydda sin gröda då det kan bli aktuellt att ersätta jägaren eller om man ämnar sälja jakt vilket då inte är att betrakta som skydds jakt. Markägare som bedriver viltbruk eller väljer att hålla höga viltstammar behöver respektera och anpassa sin verksamhet så att grannfastigheter och arrendatorer inte lider ekonomiskt skada. Vid oacceptabla skadenivåer där samverkan inte

alls fungerar bör det informeras att det kan bli fråga om skydds jakt på myndighetsinitiativ (tvångsjakt) som beslutas av Länsstyrelsen.

Arrendeavtal

Enligt lag har markägaren huvudansvar för viltvård, jakt och skador som uppstår på dennes mark. I det fall mark eller jakt utarrenderas är det därför viktigt att reglera sådana frågor i avtal för att undvika konfliktsituationer. LRF och Svenska Jägareförbundet har tagit fram ett underlag för arrendeavtal mellan markägare, jakt- och jordbruksarrendatorer. Där bör riktlinjer för åtling, maxinivå för antal vildsvin och toleransnivå och ersättning för skador avtalas. Man bör som markägare eller jordbruksarrendator ha möjlighet till skydds jakt eller att vidta skadebegränsande åtgärder om skador blir oacceptabla.

Det är viktigt att skador kan värderas av oberoende besiktningsmän, kostnaden för det bör hanteras i avtal mellan parterna. Jakt på myndighets initiativ kan komma ifråga om det finns påtagliga risker för trafikolyckor eller allvarlig skada av vilt, samt där stora konflikter uppstått och skadesituationen blivit ohanterbar för lantbrukare.



Jakt

Det är viktigt att jaktlagen stimulerar fler jägare att jaga vildsvin. Etik och säkerhet är av högsta prioritet, det innebär att varje skott som avlossas ska vara dödande och att hundar som används inte orsakar onödigt lidande för det jagade viltet. För ändamålet utbildade eftersöksekipage ska finnas tillgängliga inför varje jaktsituation. Huvudsakliga jaktformer är drevjakt, jakt med ställande eller stötande hund, tryckjakt utan hund, smyg/vaktjakt, jakt vi åtel. Vid samtliga former är det viktigt att beakta noggrann organisation, använda utbildade hundar och skyttar samt följa gällande

lagstiftning. Vid fällfångst är det viktigt att fällan är godkänd av Naturvårdsverket och att man tar del av den kunskap som finns så det sker på ett etiskt försvarbart sätt. Nya metoder för fällfångst behöver utvecklas och tillämpningen behöver vara resultatinkriktad.

Åteljakt är en vanlig och lämplig metod för kontrollerad jakt då den medger selektiv avskjutning och kan bedrivas hela året med undantag för fredade kategorier under vissa tider. Metoden är även effektiv för att styra viltet från skadekänsliga områden. Respektera avstånd till grannmark minst 200 meter om inte annat överenskommit, gärna längre.

Jakten kan delas in i två huvudsakliga perioder, växtsäsong och övrig tid. Under perioden april-augusti bör hela jakttrycket läggas på jordbruksmark.

- För att balansera stammen behöver årsproduktionen skjutas med inriktning unga djur, företrädesvis gyltor.
- För att minska stammen krävs högre avskjutning av unga djur och ökad avskjutning av produktiva hondjur.

Rekommendationer om åtling

Vi avråder från all utfodring då det riskerar att öka stammen. Eventuella åtelplatser ska endast upprättas i skadeförebyggande och avledande syfte, eller för att underlätta effektiv jakt.

Använd endast naturliga foderslag som till exempel majs, ärtor, spannmål och ensilage. Använd gärna portionerande foderspridare vid åtelplatser som begränsar till små givor som förbrukas inom något dygn. Fodermängden vid åtel ska även anpassas efter den lokala klövviltspopulationen och den egna jaktmarkens storlek samt endast fyllas på med foder när man har tid att bevaka. Det är av största vikt att skilja på åtling och utfodring.

Åtelplatsers placering ska väl överstiga 200 m från angränsande jaktmark eller fastighet om inte berörda parter kommit överens om annat för att samordna avskjutning och förvaltning. Avstånd till trafikerad väg och tätort rekommenderas vara avsevärt längre, minst 1 km.

Gällande lagstiftning ska beaktas. Reglering för foder finns i biprodukt-, foderhygien- och foderförordningen. Leverantörer och ansvarig för utläggningen av foder ska vara registrerade som foderföretagare hos Jordbruksverket vid utfodring av vilda djur som ska användas till livsmedel. Det är förbjudet att använda livsmedel och matavfall som djurfoder. Stora volymer foder kan även betraktas som olovlig deponi i miljöbalken.

Riktlinjer för användning av särskilda jaktmedel

Det krävs personliga tillstånd för att bedriva jakt med särskilda jaktmedel såsom bildförstärkare och rörlig belysning. Tillstånd att vid särskilda fall använda motorfordon bör övervägas och eventuell tillståndsansökan för åtelkameror bör underlättas. Enligt kammarrätten anses att åker med växande gröda inte anses vara allmänrättsligt tillgänglig och således inte kräver tillstånd vidare anses att den allmänrättsliga tillgängligheten är begränsad vid åtelplatser.

Inventering och avskjutningsrapportering

Alla jaktlag bör rapportera in avskjutning i Viltdata. Älgskötsel- och älgförvaltningsområden uppmanas till insamling av mer detaljerad statistik. Metoder att inventera antal grisar behöver tas fram med hjälp av viltobservationer, trafikolycks- och avskjutningsstatistik

Information till allmänheten

Allmänheten rekommenderas alltid att följa rådande trafikinformation vid olycksdrabbade vägar, samt att vid viltolycka med vildsvin alltid rapportera in till polisen via SOS 112. Det är straffbart att inte anmäla en sammanstötning. Vid kollision med vildsvin, kör fram 100 meter från platsen där sammanstötningen skedde. Häng upp en markeringsremsa för viltolycka eller något annat. Meddela polisen var markeringen sitter i förhållande till olycksplatsen så att eftersöksjägare hittar platsen.

Allmänheten kan förebygga skador i trädgårdar med staket eller stängsel. Vid tätortsnära problem med vildsvin bör angränsande jakträttsinnehavare informeras och vara behjälpliga i att minska antal djur mot tätorter och ta hänsyn till detta vid placering av åtelplatser. Allmänheten bör även informeras **att inte utfodra** vildsvin samt vara noggranna med hantering av hushållsavfall. Vid problem med individer bör skydds jakt användas. Vid uppkomna problem med vildsvin inom detaljplanerat område kontaktas kommunen. I övriga fall kontaktas jakträttsinnehavaren och/eller markägaren.

Förebyggande åtgärder vid olycksdrabbade vägar

Placering av åtel bör vara minst 1 kilometer från trafikerad väg. Val av odlingsgrödor närmast väg påverkar viltets rörelsemönster och bör respekteras om möjligt. Uppsättning av viltstängsel anpassade för vildsvin, samt faunapassager kan också verka förebyggande. Likaså trafikinformation vid utsatta vägar, kombinerat med anpassad hastighet. Det Nationella Viltolycksrådet har en viktig funktion att informera och sammanställa olycksstatistik.

Ytterligare information kan fås bland annat hos Länsstyrelsen, LRF, Jägarorganisationerna, Nationella Viltolycksrådet samt Naturvårdsverket.